

AQLIY HUJUM, VENA DIAGRAMMA METODLARI VA KOMPYUTER TEXNOLOGIYALARINI QO'LLASH ORQALI TALABALARGA YAPON TILIDAGI MAQOLLARNI O'RGATISH

Soleyeva Mubina Raxmatovna

SamDCHTI Sharq tillari fakulteti Yapon filologiyasi kafedrası o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7309436>

Annotatsiya. Mazkur maqolada yapon tilidagi maqollarning darslarda o'rgatish usullari haqida so'z boradi. Bunda ta'lim samaradorligini oshirish maqsadida bir nechta zamonaviy dars o'tish metodlari keltirilgan va misollar keltirilgan. Lingvokulturulogik aspektlardan biri sanalgan maqollarni o'rgatishga doir zamonaviy dars usullari aytib o'tilgan.

Kalit so'zlar: innovatsiya, dars o'tish metodlari, aqliy hujum, sinkveyn, vena diagramma.

ОБУЧЕНИЕ СТУДЕНТОВ ПОСЛОВИЦИ НА ЯПОНСКОМ ЯЗЫКЕ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ МЕТОДОВ МОЗГОВОГО ШТУРМА, ТЕХНИКИ ВЕНСКИХ ДИАГРАММ И КОМПЬЮТЕРНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ.

Аннотация. В этой статье обсуждается, как преподавать японские пословицы в учебном процессе. В статье дано некоторые современные методы обучения и примеры повышения эффективности образования. Описаны современные методы обучения пословицам, которые являются одним из лингвокультурологических аспектов.

Ключевые слова: инновация, методы обучения, мозговой штурм, синквейн, венозная диаграмма.

TEACHING JAPANESE PROVERBS TO STUDENTS USING BRAINSTORMING, VIENNESE DIAGRAM TECHNIQUES AND COMPUTER TECHNOLOGY

Abstract. This article discusses how to teach Japanese proverbs in the classroom. Here are some modern teaching methods and examples to increase the effectiveness of education. Modern teaching methods for teaching proverbs, which are one of the linguocultural aspects, are described.

Keywords: innovation, teaching methods, brainstorming, sinkvein, vein diagram

KIRISH

Ta'lim sifatini, samaradorligini oshirish, o'quvchilarni qiziqtiradigan o'yin shaklidagi darslarni maqsadli tashkil etishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar hamda axborot-kommunikasiya vositalarining roli juda katta. Ularni qo'llash imkoniyatlari ko'lami kundankunga kengayib, texnik vositalar o'quv jarayonining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Yoshlarga yapon tilida xalq maqollarini kompyuter orqali o'rgatish uchun birinchi navbatda o'qituvchining o'zi kompyuter texnologiyalaridan professional darajada foydalana oladigan bo'lishi kerak. Bu darajadagi foydalanishga nafaqat kompyuterning mavjud imkoniyatlaridan to'liq foydalana olish, balki u asosida yangi o'quv dasturlarini tashkil eta olish ham kiradi. Bunday darajadagi pedagog bo'lish uchun har bir chet tili o'qituvchisi zamonaviy texnologiyalar sohasi bo'yicha o'z ustida ko'proq ishlashi zarur. Yapon xalq maqollarini kompyuter yordamida o'rgatishning an'anaviy o'rgatish usullariga nisbatan bir necha ustunlik jihatlari bor. Birinchi navbatda, kompyuter asosida yapon tilini o'rganayotgan o'quvchida tilning to'rt yo'nalishida (gapirish, tinglab tushunish, yozish va o'qish) o'z ko'nikmalarini sinovdan

o'tkazish imkoni bo'ladi. Hozirgi vaqtda rivojlangan dasturlar yordamida buning imkoni bor. Faqat bu usuldagi ta'limga o'quvchini to'g'ri yo'naltira olish kerak. Bundan tashqari kompyuter yordamida chet tillarini o'qitishda o'rgatilyotgan harbir qoida, harbir so'z, har bir tushuncha birligi o'quvchi xotirasida yaxshiroq saqlanishi isbotlangan. Tabiiyki, kompyuterning boy grafik imkoniyatlari, holatlarga oid ma'lumotlarni ovozli, matnli, tasvirli va video ko'rinishda yetkazib bera olishi kompyuter orqali chet tillarini o'qitishni eng samarali usullardan biriga aylantiradi. Shu bois ham kompyuter orqali talabalar uchun yapon tilini o'rgatishda kompyuterning boy imkoniyatlari va pedagogik usullardan foydalanib o'ragatish kutilgan natijalarni beradi.[9; 30]

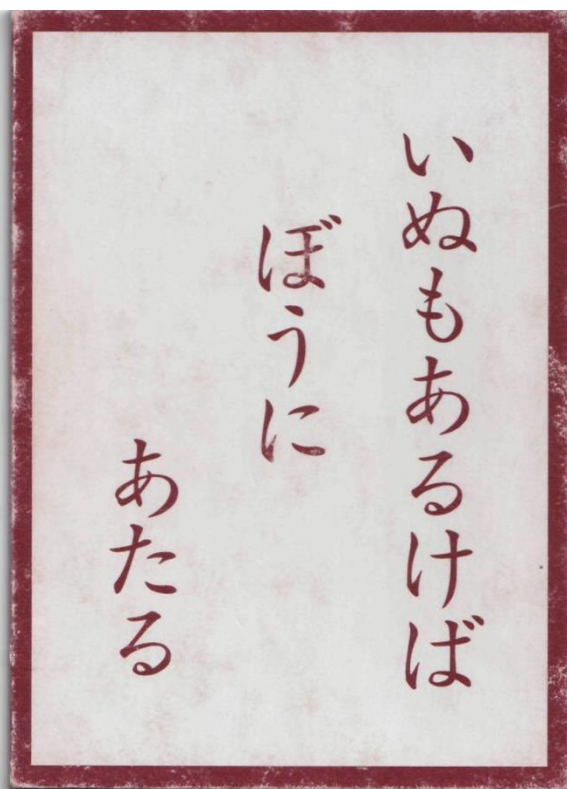
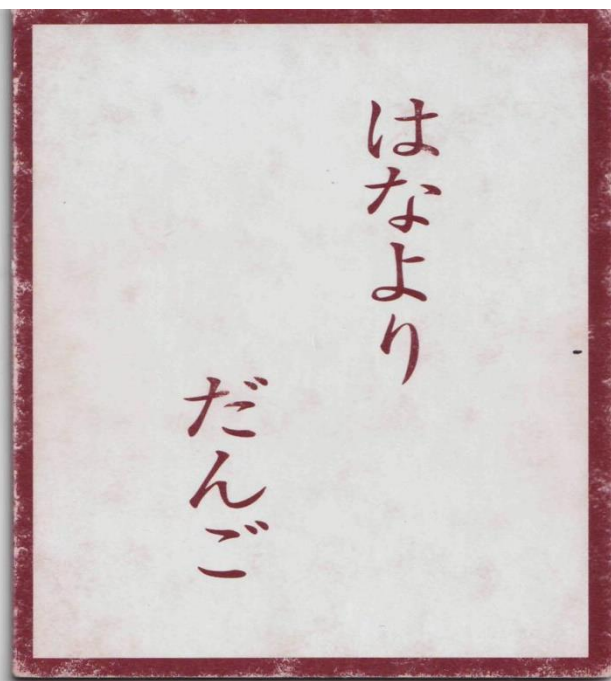
METOD VA METODOLOGIYA

Aqliy hujum (Breynstorming) - g'oyalarni generatsiya qilish usuli. Bu metodning mohiyati jamoa hamkorligi asosida muammoni yechish jarayonlarini vaqt o'yicha bir qancha bosqichlarga (g'oyalarni generatsiyalash, ularni tanqidiy va konstruktiv holatda ishlab chiqish) ajratishdan iborat.

«Aqliy hujum»dan maqsadli foydalanish o'quvchilarning ijodiy va nostandart tafakkurlashini rivojlantiradi. Usulni qo'llash uchun dastlab yig'ilgan guruh oldiga muammo qo'yiladi. Bu muammoni yechimiga oid munozarada barcha talabalar ishtirok etadilar va o'z fikrlarini bildiradilar. Bunda bahslashuvchilarga miyaga qanday fikr quyilib kelsa, uni tanqidsiz va asoslamay erkin, «tilga nima kelsa» aytish imkoniyati beriladi. Dastlabki bosqichda hech kimni o'zga kishi g'oyalari «hujum» qilishi yoki baholashiga haqqi yo'q. «Aqliy hujum yo'li bilan qisqa daqiqalarda o'nlab g'oyalarni yuzaga chiqish imkoniyatlari mavjud bo'ladi.

Bunda amaliy mashg'ulotlarda tarqatma kartochka ya'ni yapon tilidagi xalq maqollaridan iborat bo'lgan kartochkalar har bir talabaga beriladi va tarjimai so'raladi:

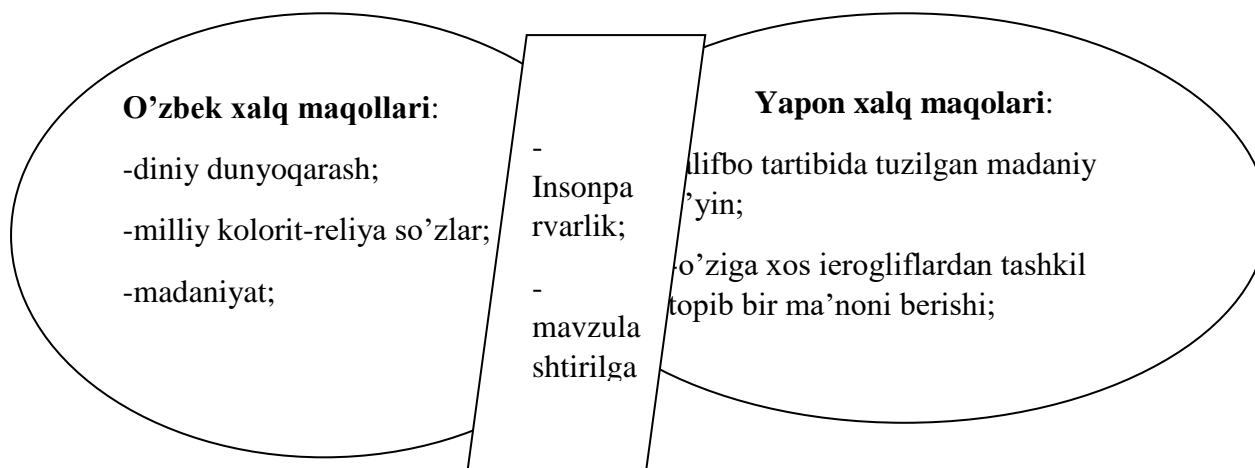

TADQIQOT NATIJASI

Chet til o'qitish metodi – deyilganda chet til o'rgatishning amaliy, umumta'limiy, tarbiyaviy va rivojlantiruvchi maqsadlariga erishuvni ta'minlovchi muallim va o'quvchi faoliyatining majmuasi tushuniladi. Metod atamasi “ta'lim usullari yig'indisi” va “ta'limning yo'nalishi” ma'nolarida qo'llanadi. Birinchisi ta'lim nazariyasida jarayon metodlar ma'nosida ishlatilsa, ikkinchi ma'noda uni o'qitish metodikasi tarixiga oid asarlarda uchratishimiz mumkin. Masalan, chet til

o'qitishning tarjima metodi, tog'ri metod, ongli- qiyosiy metod, an'anaviy metod, intensiv metod va boshqalar hisoblanadi. [1.1]

Venn diagrammasi. Venn diagrammasi bir-birini kesadigan ikki yoki undan ko'p doiralarda ko'riladi, ular o'rtasida yozish uchun yetarli joy qolishi kerak. U g'oyalarni zidlash uchun ishlatilishi yoki ularning umumiy xususiyatlarini (nimada ular kesishadi) ko'rsatishi kerak. Masalan, o'quvchilar yapon tilida xalq maqollari va o'zbek tili xalq maqollarining o'zaro o'xshash va farqli tomonlari solishtiriladi. Venn diagrammasi bir-biriga yopishgan ikki doira bilan birga ushbu ikki mamlakat o'rtasida farqlar alohida yoziladi, ayni vaqtda ularning umumiy o'xshashliklarini ko'rsatish imkonini beradi. Buni quyidagicha keltirish mumkin.

XXI asr axborot texnologiyalari asri bo'lib, fan texnika shiddat bilan rivojlanmoqda. Endilikda kompyuterda ishlashni bilish, internetdan foydalana olish va kerakli ma'lumotlarni topish davr talabiga aylanmoqda. Bundan tashqari hozirda ko'pchilik ta'lim maskanlari eng zamonaviy moddiy texnika bilan ta'minlangan. O'quv jarayonida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish foydalanuvchilarning tafakkur ko'nikmalarini va murakkab vazifalarni hal qilish malakalarini rivojlantirishning yangi yo'llarini ochib beradi, ta'limni faollashtirish uchun prinsipial yangi imkoniyatlarni taqdim qiladi. Kompyuter texnologiyalari auditoriya va mustaqil mashg'ulotlarni yanada qiziqarli va ishonchli, o'rganiladigan axborotning katta oqimini oson o'zlashtiriladigan qilish imkonini beradi.

Yapon tili xalq maqollarini zamonaviy kompyuter vositalari, dastirlari yordamida o'rgatish ta'limning o'quvchiga yo'naltirilgan yondashuvini amalga oshirishga yordam berish, talabalarning qobiliyatlarini, ularning bilim darajasini hisobga olgan holda o'qitishni individuallashtirish va differentsiallashtirishni ta'minlash.

Chet tili darslarida kompyuter o'quv dasturlari bilan ishlash shakllariga quyidagilar kiradi:

- lug'atni o'rganish;
- talaffuzni mashq qilish;
- dialogik va monologik nutqni o'rgatish;
- yo'zishni o'rgatish;
- grammatik hodisalarni ishlab chiqish;

Global internet dunyoning istalgan nuqtasida joylashgan talabalar va o'qituvchilar uchun zarur bo'lgan har qanday ma'lumotni olish uchun sharoit yaratadi: mintaqaviy geografik material, yoshlar hayotidan yangiliklar, gazeta va jurnallardagi maqolalar va boshqalar didaktik vazifalar:

materiallardan foydalangan holda o'qish ko'nikmalarini shakllantirish. global tarmoqdan; qiziquvchi o'quvchilarining yozish ko'nikmalarini oshirish; talabalarning so'z boyligini to'ldirish; nuqtasida joylashgan talabalar va o'qituvchilar uchun zarur bo'lgan har qanday ma'lumotni olish uchun sharoit yaratadi: mintaqaviy geografik material, yoshlar hayotidan yangiliklar, gazeta va jurnallardagi maqolalar va boshqalar didaktik vazifalar: materiallardan foydalangan holda o'qish ko'nikmalarini shakllantirish. global tarmoqdan; qiziquvchi o'quvchilarining yozish ko'nikmalarini oshirish; talabalarning so'z boyligini to'ldirish; talabalarning ingliz tilini o'rganish motivatsiyasini shakllantirish. Bundan tashqari, ish qiziquvchi o'quvchilarining dunyoqarashini kengaytirish, ingliz tilida so'zlashuvchi mamlakatlardagi tengdoshlari bilan ishbilarmonlik aloqalari va aloqalarni o'rnatish va qo'llab-quvvatlash uchun internet texnologiyalari imkoniyatlarini o'rganishga qaratilgan. Ommaviy kompyuterlashtirishning mazmunli asosi zamonaviy kompyuter aqliy mehnat sharoitlarini, umuman, uning har qanday ko'rinishida optimallashtirishning samarali vositasi ekanligi bilan bog'liq. Kompyuterning bir o'ziga xos xususiyati borki, u boshqalarga o'rgatish qurilmasi sifatida, bilimlarni o'zlashtirishda yordamchi sifatida foydalanishda namoyon bo'ladi, u jonsizdir. Mashina foydalanuvchi bilan "do'stona" muloqot qilishi va ba'zi daqiqalarda uni "qo'llab-quvvatlashi" mumkin, lekin u hech qachon asabiylashish belgilarini ko'rsatmaydi va sizni zeriktirmaydi. Shu ma'noda, kompyuterdan foydalanish, ehtimol, o'qitishning ayrim jihatlarini individuallashtirishda eng foydalidir. Umuman olganda, chet tilini o'rganishning asosiy maqsadi kommunikativ kompetentsiyani shakllantirish bo'lib, boshqa barcha maqsadlar (tarbiya, ta'lim, rivojlanish) ushbu asosiy maqsadni amalga oshirish jarayonida amalga oshiriladi. Kommunikativ yondashuv muloqotni o'rgatish va madaniyatlararo o'zaro ta'sir qilish qobiliyatini shakllantirishni nazarda tutadi, bu Internetning yangi faoliyati haqida. Muloqotdan tashqari, Internetning ma'nosi yo'q - bu xalqaro ko'p millatli, madaniyatlararo jamiyat bo'lib, uning hayoti dunyo bo'ylab ikkala tilda so'zlashadigan millionlab odamlarning elektron aloqasiga asoslangan. [1.8]

MUHOKAMA

Shu bilan birga - hajmi va ishtirokchilari soni bo'yicha hozirgacha bo'lgan eng ulkan suhbat. Chet tili darsida u bilan shug'ullanib, biz haqiqiy muloqot modelini yaratamiz. Hozirgi vaqtda muloqot, interaktivlik, muloqotning haqiqiyliigi, madaniy kontekstda til o'rganish, avtonomiya va o'rganishga ustuvor ahamiyat beriladi. Ushbu tamoyillar kommunikativ qobiliyatning tarkibiy qismi sifatida madaniyatlararo kompetentsiyani rivojlantirishga imkon beradi. Kommunikativ yondashuv - bu muloqotga psixologik va lingvistik tayyorgarlikni shakllantirishga, materialni va u bilan ishlash usullarini ongli ravishda tushunishga qaratilgan muloqotni simulyatsiya qiluvchi strategiya. Foydalanuvchi uchun Internetda kommunikativ yondashuvni amalga oshirish ayniqsa qiyin emas. Kommunikativ topshiriq talabalarga muhokama qilish uchun muammo yoki savolni taklif qilishi kerak va talabalar nafaqat ma'lumot almashishadi, balki uni baholaydilar. Ushbu yondashuvni o'quv faoliyatining boshqa turlaridan ajratish imkonini beradigan asosiy mezon talabalar o'z fikrlarini shakllantirish uchun lingvistik birliklarni mustaqil ravishda tanlashlaridir. Kommunikativ yondashuvda Internetdan foydalanish mukammal motivatsiyaga ega: uning maqsadi talabalarning bilim va tajribasini to'plash va kengaytirish orqali chet tilini o'rganishga qiziqishdir.

Aynan yapon tili xalq maqollari xususan yuqorida aytib o'tilgan alifbo taribidagi maqollarni hatto Yapon tili amaliy fonetikasi fanida birinchi bosqich talabalariga o'rgatish mumkin. Bunda kompyuter texnologiyasi orqali alifbo va u harf bilan boshlanuvchi maqollar

beriladi. Shunda ilk yapon tilini o'rganayotgan talabalar ham alifbo bilan va ham yapon tilidagi maqollar bilan tanishadilar. O'qishad va yozishadi. Shundan keyin tarjimasiga ha tabiiyki qiziqashadi. Tarjimasi istisno holatda birinchi bosqich bo'lganliklari uchun aytiladi. Ammo yuqori bosqich talabalarida fundamental bilimlar borligi sabab ularga faqat ras va matn beriladi. Talabalar tarjimasini topishi muammo- vazifa qilib beriladi.

Hozirgi ayni kunda tarjimashunosligimiz oldida turgan dolzarb vazifalardan biri o'zbek tilidan yapon tiliga va aksincha tarjima qilish jarayonida qo'llaniladigan usullarni o'rganish, aniqlash, ularni qiyosiy tahlil qilish va bevosita tarjimada matn stilistikasiga qanday yondashish lozimligini aniqlash hisoblanadi. Maqsad tarjima va asliyat matni o'rtasidagi kommunikativ tenglikni yoki qisman moslikni ta'minlash yo'llarini belgilashdir.

Sharq xalqlari o'ziga xosligi bilan ajralib turuvchi milliy mentalitetining tarixiy negizlari, umuminsoniy tushunchalarning shakllanishida tarixiy shart sharoit va siyosiy jarayonlarning ta'siri masalasini o'rganish badiiy asar tarjimoni uchun o'zbek tilidan chet tillariga tarjima qilishda til bilishdan hech kam bo'lmagan ahamiyat kasb etadi.

Milliy mentalitet millatning aqliy-intellektual imkoniyatlari va ruhiy-psixologik o'ziga xosliklarni badiiy asarlar tarjimasida uslubiy tasviriy vositalar o'z mazmuni doirasida qamrab oladi.

Asliyat tilidagi uslubiy tasviriy ifodalarning o'ziga xosliklarning negizini esa shu xalqning tarixiy tajribalari, urf-odatlarini, marosim va ma'rakalarining yaxlit tizimi tashkil etadi.

Tarjimon nafaqat o'z ona tilini, baliki asliyat tilini ham mukammal bilishi talab etiladi. Shu bilan birga asliyat tilining adabiyshunosi bo'lishi ham zarur. Chunki asliyat adabiy tili va badiiy adabiyoti normalarini yaxshi bilmagan holda mukammal tarjimoni amalga oshira olmaydi, ya'ni adekvatlikka erisha olmaydi.

XULOSA

Yapon maqollarini o'zbek tiliga yoki o'zbek maqollarini yapon tiliga tarjima qilish va maqollarning muqobil variantlarini keltirish jarayonida aynan ma'no mazmunini saqlab qolish juda muhim hisoblanadi. Shuning uchun ham maqollar bilan ishlash avvalo ularning semantik xususiyatlarini, har bir maqolning asl ma'no-mazmunini chuqur o'rganib chiqishni talab qiladi. Aks holda xato tahlil qilingan maqol boshqa tilda o'zining asl ma'nosi butunlay yetkaza olmasligi mumkin

REFERENCES

1. Алпатов В.М. Япония. Язык и общество, М., 1988. 212 б.
2. Аникин В.П. Мудрость народов // Пословицы и поговорки народов востока. – М.: Наука, 1961. – 136 с.
3. Киеда М. Грамматика японского языка. -М.: Едиториал УРСС, 2004. - 240 с
4. ことわざ辞典 小柳 昇 (Oyanagi Noboru). ニューアプローチII (New approach II). – Tokio:こぶも研究者 (kobu mokenkyuusha), 2002. - 268 б.
5. ミニことわざ辞典— 研究者 (kobu mokenkyuusha). 1993.-152 б.
6. みんなの日本語 II. Tarjima va gramatik tahlil Toshkent: 2007. 186 б.
7. O'zbek xalq maqollari, 1-tom T.: Fan. 1987. – 370 б.
8. O'zbek xalq maqollari 2-tom T.: Fan. 1987. – 365 б.

9. Yangi pedagogik texnologiyalar. Xalliyeva G.I. Toshkent 2010.
10. Sulaymonov M. O'zbek xalq og'zaki ijodi (o'quv-uslubiy qo'llanma), Namangan . 2008. –120 b.
11. Sherov. S.X. Yaponcha-o'zbekcha-ruscha lug'at. T. Toshkent Davlat Sharqshunoslik Instituti. 2004. 250 b.
12. Sulaymonov M. O'zbek xalq og'zaki ijodi (o'quv-uslubiy qo'llanma), Namangan . 2008. –120 b.
13. Sirojiddinov Sh. S., Odilova G. Badiiy tarjima asoslari. T. 2011. 140 b.
14. <https://fayllar.org/>
15. [http:// www.til](http://www.til) va adabiyot.uz
16. <https://www.academia.edu/>
17. <http://www.uzbekistan.org/news/archive/>
18. <http://www.phrases.org.uk/meanings/proverbs.html>